

Omaavalitsuste rohereformi võrgustiku kohtumine

28.11.2024

Kliimaministeerium

Päevakava

1. Rohereformi rakendamise ülevaade
2. Kliimaministeeriumi ja allasutuste koolitused ja infopäevad kohalikele omavalitsustele
3. Rohereformi tegevuste rahastamine
4. Muud teemad

Omavalitsuste rohereformi võrgustik

- Võrgustik omavalitsuste tegevuse toetamiseks rohereformi eesmärkide saavutamisel
 - Selgitada, vahendada, üleriigiliselt koordineerida ning tõhustada koostööd rohereformi ja kliimateemades
 - Aidata kaasa kohalikul tasandil rohereformi tegevuskava rakendamisele vastavalt kohalikele võimalustele ja prioriteetidele ning kujundada koostöös teiste kohalike omavalitsustega ettepanekuid ja seisukohti esitamiseks rohereformi juhtkomisjonile omavalitsuste vajadustega arvestamiseks
-

Olulisemad tegevussuunad

Keskkonnahoidlike
riigihangete
korraldamine

Ringmajandus ja
jäätmereform

Taastuenergia
kasutuselevõtt
aastaks 2030 ja
energiatõhusus

Kliima- ja
energiakavade
koostamine,
rakendamine,
uuendamine

Keskkonna, kliima ja
rohereformiga seotud
andmed/info

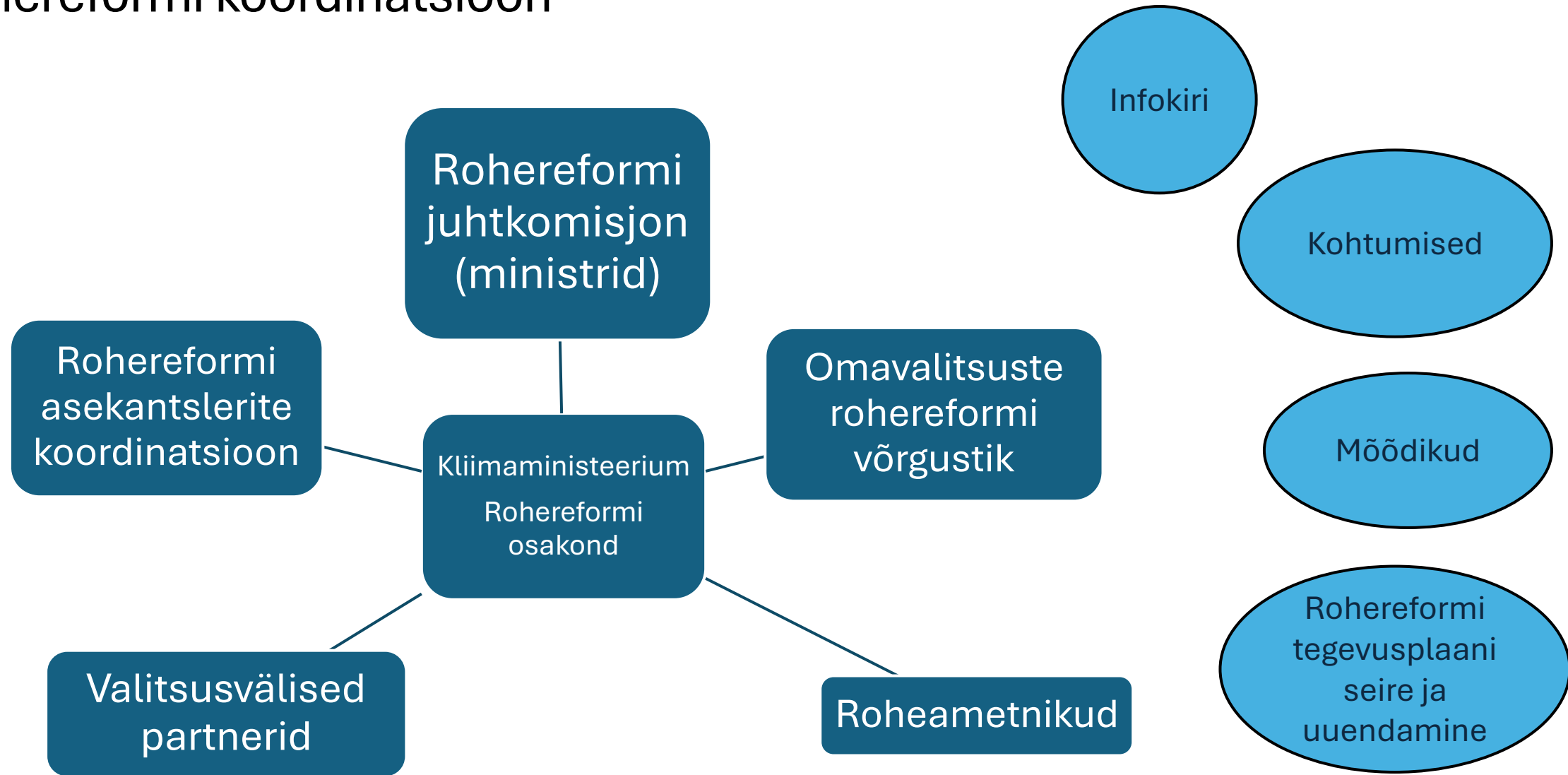
Lisaks

- Elurikkus ja looduskaitse
- Vee-ettevõtete reform
- Kliimakindla majanduse seadus

1. Rohereformi rakendamise ülevaade

Rohereformi koordinatsioon

ROHEREFORMI 3 EESMÄRKI JA KUIDAS NEID SAAVUTATAKSE

ROHEREFORMIDE 3 EESMÄRKI

MIS SAAVUTATAKSE LÄBI 10 VALDKONNA

Taastuenergia vähempakkumised
Reaalaja energiamärgise süsteem
Biometaani ja vesiniku toetused

Kliimakindla majanduse seadus

Ida-Viru suurinvesteeringute toetusmeede
Ida-Viru täiendkoolitused ja õppekavade arendamine
Sotsiaalne kliimafond

Mullastikukaardi uuendamine
Looduse taastumise kava
Looduskaitse ja metsaseaduse muudatused

Mulla kompetentsikeskus
Toidutootjate rohefoor
Toiduainetööstuse investeeringute toetused

MARU loomine
Energiatõhususe ja rekonstrueerimise toetused
Üleriigiline planeering

Roheülemineku teekaardid
Roheinvesteeringute toetusmeede
Rohetehnoloogia kiirendid
Roheoskuste programm

Liikuvusreform
Elektritranspordi edendamine

Riigiasutuste CO2 ja keskkonnajalajälje mõõtmine ja vähendamine

Jäätmereform
Ettevõtete ressursitõhususe investeeringutoetus

KESKKONNAHOIDLIK RIIGIHANGE (KHRH)

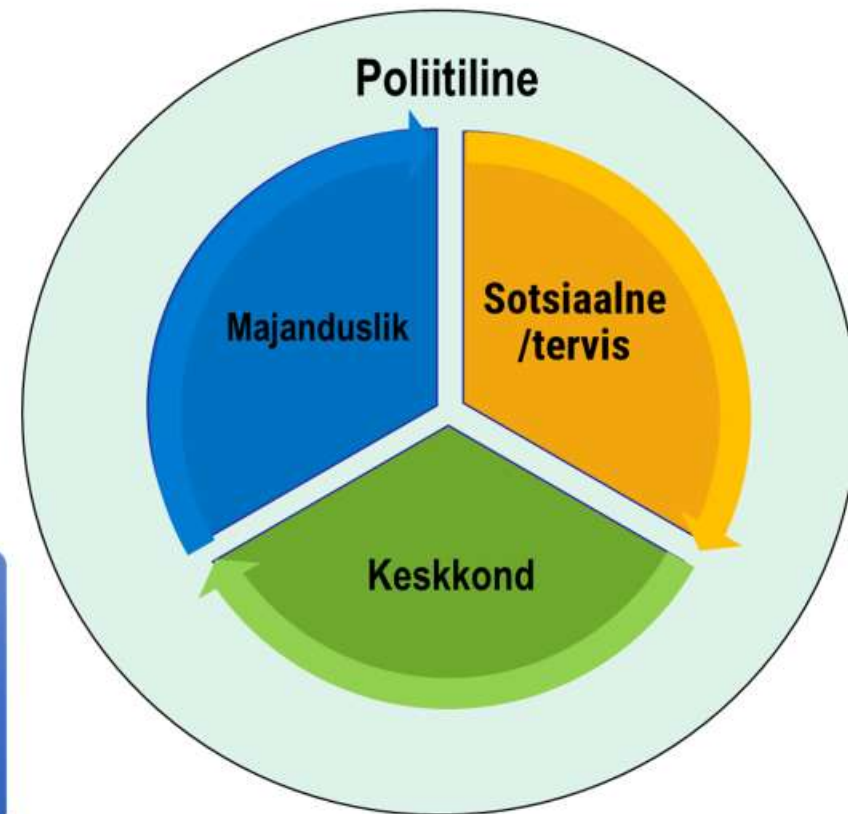
Green Public Procurement (GPP)

Tavapärase riigihange, mille käigus hangitav **asi, teenus või ehitustöö** on **keskkonnahoidlik ning väikseima võimaliku negatiivse keskkonnamõjuga**.

KHRH hüved

Mis on vahepeal toimunud keskkonnahoidlike riigihangete (KHRH) maastikul?

- [Keskkonnaministri määrus nr 35](#), mis reguleerib mööbli, puhastustoodete ja -teenuste, kontori IT-seadmete ja koopia- ja joonestuspaberi hankimist, lisanduvad järgmised kategooriad:
 - **Teevalgustus ja foorid**: 2024 IV kvartal EISi ametlikule kooskõlastusele (mitteametlik kooskõlastusring tehtud)
 - **Printerid, skännerid, kontorikombainid**: 2024 IV kvartal EISi ametlikule kooskõlastusele (mitteametlik kooskõlastusring tehtud)
 - **Teede ehitus**: 2025
 - **Hoonete ehitus**: 2025-2026
 - **Toit**: 2027
- [Riigihangete strateegia](#) – 16.10.2023
- [Maanteesõidukite määrus nr 6](#) (kergsõidukid, veokid, bussid) I- perioodi aruanne EK-le esitada 2026. a. aprill
- [Keskkonnahoidlike riigihangete tegevuskava \(2024-2026\)](#) - 28.06.2024 esitatud RAMi
- [Kliimakindla majanduse seadus](#) käsitleb KH hankimist

Avaliku sektori hanked peavad aitama kaasa kliimakindla majanduse seaduse eesmärkide täitmisele ja võtma arvesse järgmistest kriteeriumidest vähemalt ühte, kui ei ole valdkonnas kehtestatud Euroopa ega Eesti tasandil KHRH kriteeriume:

- 1) kliimasäästlike tehnoloogiate arendamise soodustamine ja madalama süsinikujalajäljega toodetele eelise andmine;
- 2) energiatõhusate seadmete kasutuse soodustamine;
- 3) ringmajanduse soodustamine;

Mis on vahepeal toimunud keskkonnahoidlike riigihangete (KHRH) maastikul?

- LIFE SIP CircEST projekti eeltaotlus (sept.2024 esitati), mis sisaldab muudele ringmajanduse tööpakettidele lisaks KHRH edendamist (koolitused, juhendmaterjalid) ja väärtuspõhiste riigihangete kompetentsikeskuse loomise rahastamist
- Väärtuspõhiste riigihangete kompetentsikeskus alustab tööd – 01.01.2025
- Delegeeritud õigusaktid, mis sätestavad nõuded KH hankimiseks:
 - Energiatõhususe direktiiv 2023/179
 - Patareide ja akude määrus 2023/1542
 - Ökodisaini määrus
 - Ehitustoodete määrus
 - Pakendi ja pakendijäätmete määrus
 - Tekstiil

Hange avaldati	Riigihangete arv (tk)	KHRH (tk)	KHRH (%)	RH maksumus (mln euro)	KHRH osakaal kogu hangete maksumuse mahust (%)
2015	10652	614	5,8	2,5	13,1
2016	10343	605	5,8	2,3	15,7
2017	10374	502	4,8	2,5	6,8
2018	7942	234	2,9	3,0	8,0
2019	8031	82	1,0	2,9	2,5
2020	8329	373	4,5	4,9	15,6
2021	8456	466	5,5	3,5	13,3
2022	8789	610	6,9	4,5	16,24
2023	8975	851	9,5	5,9	13,95
2024	4982	711	12,5	2,035	16

* 22.08.2024 andmed

Jäätmereform

- Olulised kuupäevad
 - 29. november – jäätmereformi eelnõule arvamuse avaldamise tähtaeg
 - 13. detsember – jäätmereformi seminar Kultuurikatlas + veebis
 - Osalemise info:
<https://kliimaministeerium.ee/jaatmereform>
 - Jäätmereformi mõju KOVile
 - Suurem otsustusvabadus (jäätmehoolduse rahastamine, sisetehingu võimalus, ülesannete delegeerimine)
 - Väiksem töökoormus koostöö tegemisel (hanked, jäätmekava, jäätmehoolduseeskiri, teavitused, veopiirkondade ühildamine)
 - Suurem vastutus (KOV sihtarv, haldusjärelvalve)
-

Jäätmereformi rahastamine

35

miljonit omavalitsustele liigiti
kogumise taristu
arendamiseks.

14

miljonit käitlejatele
ringlussevõtu tööstuse
arendamiseks.

10

miljonit tootjatele pakendite
ümberdisainimiseks.

8

miljonit tööstusele toodetes
kasutatavate materjalide
ohutuse tagamiseks.

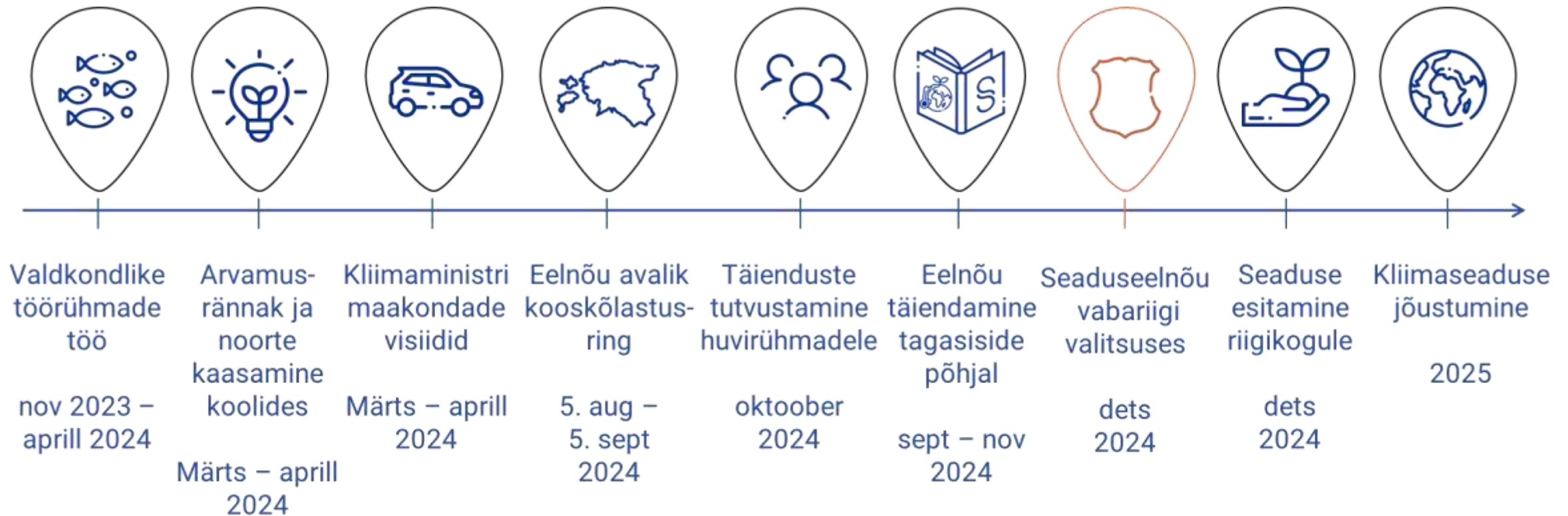
4.5

miljonit ettevõtjatele uute
ringsete ärimudelite
arendamiseks.

35

miljonit ettevõtjatele
ressursitõhususe
parandamiseks.

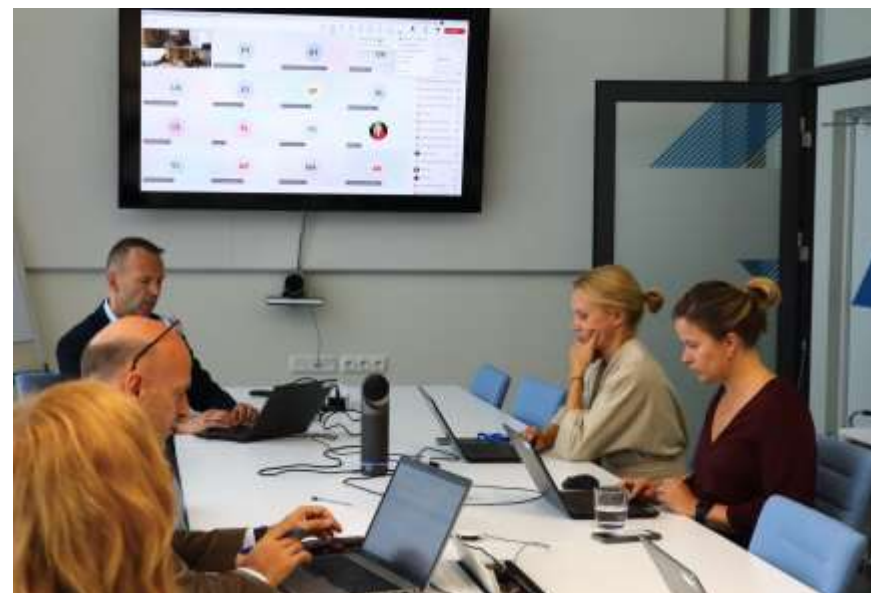
Kliimakindla majanduse seadus

Väga suur avalik huvi

61 organisatsiooni

Üle 900 ettepaneku

Ootused KOVidele – strateegiline ja ruumiline planeerimine

- Planeeringute, strateegiliste arengudokumentide ja tegevusplaanide koostamisel ja elluviimisel ning nii palju kui võimalik haldusotsuste tegemisel ja hankemenetluses arvestada kaesolevas seaduses sätestatud kliimamuutuste leevendamise ning kliimamuutustega kohanemise põhimõtete ja eesmärkidega, kliimariiskide aruandega ning võtta nende eesmärkide saavutamiseks muid asjakohaseid meetmeid.
- Planeeringute, strateegiliste arengudokumentide ja tegevusplaanide koostamisse ja elluviimisesse ning nii palju kui võimalik haldusotsuste tegemisesse ja hankemenetlusesse integreerida kliimakindluse tagamine ning edendada ja eelistada looduspõhiseid lahendusi.
- Planeeringute kaudu soositakse vähese kasvuhoonegaaside heitega tehnoloogiate katsetamiseks selleks moeldud alade rajamist
- Koostada seaduses sätestatud kliimamuutuste leevendamise ja kliimamuutustega kohanemise eesmärkide saavutamiseks kohaliku omavalitsuse energia-ja kliimakava, mis võib olla eraldiseisev dokument või kohaliku omavalitsuse üksuse arengukava osa.
- Kohaliku omavalitsuse üksus koostab vähemalt 10 000 elanikuga linna kui asustusüksuse kohta linnakeskkonnas kliimamuutustega kohanemiseks eraldi dokumendina või energia- ja kliimakava või muu arengudokumendi osana linnaruumi ja looduse lõimimise kava, milles seatakse muuhulgas rohealade osakaalu eesmärk linnas.

Olulisim eelnõus

Põlevkivi kaevandamise load toodeteks, mis ei ole kütused ega energiakandjad.

Lihtsam vähese heitega tehnoloogiate katsetamine

CO₂ raha ettevõtetele

Tehnoloogia arendamise teekaardid

Regulaarsed kliimaaruanded

Kliimaeesmärgid KOVide strateegilise planeerimise osa

Suurem fookus kliimamuutustega kohanemisele

Riigihanked sisaldavad vähemalt ühte keskkonnahoidlikkuse kriteeriumit

Hinnatakse suurte taristuobjektide CO₂ jalajälge

Maakasutuses KHG heite ja sidumise tasakaal

Avaliku sektori administratiivne masinapark on nullheitega

Suuremate linnade taksod nullheitele

Elektri ja soojustootmine CO₂ neutraalne

Suuremate linnade ühistransport nullheitega

Avalik sektor loobub fossiilkütuste kasutamisest (va alternatiivideta)

Kliimaneutraalne Eesti

Kliimakindla majanduse seaduse rakendumine

2030

14,3 mln t CO₂

2035

-29%

2040

-57%

2050

Kohalike omavalitsuste peamised kohustused kliimakindla majanduse seaduse alusel

- Energia- ja kliimakava koostamine
- Looduspõhiste lahenduste edendamine
 - Integreerida looduspõhised lahendused planeeringutesse ja arengudokumentidesse, toetades elurikkust, rohevõrgustikke ning kliimakindlust.
- Linnaruumi ja looduse lõimimise kava
 - Linnadel üle 10 000 elaniku tuleb koostada eraldi kava rohealade osakaalu suurendamiseks ja kliimamuutustega kohanemiseks.
- Vähemalt 50 000 elanikuga asula (Tallinn, Tartu, Narva) territooriumil ühistransporditeenuse osutamiseks kasutatakse nullheitelga sõidukeid:
 - 1) taksoveo osutamisel alates 2035. aastast;
 - 2) linnaliini bussiveol alates 2040. aastast
- Kliimaeesmärkidega arvestamine otsustes
 - Planeeringutes ja haldusotsustes tuleb arvestada kliimamuutuste leevendamise ja kohanemise põhimõtetega
- Kohaliku omavalitsuse investeeringud peavad arvestama seaduse põhimõtteid ja eesmärke.

Veekindel Eesti

Vabariigi Valitsuse eesmärgiks on tagada ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniteenuse kättesaadavus ja kõrge kvaliteet kõigile Eesti inimestele.

Veesektori jätkusuutlikkuse tagamiseks plaanitakse läbi viia **veereform**.

Eesmärk:

- vähendada sektori killustatust ja tagada vee-ettevõtete toimetulek ka peale ELi toetuste lõppemist
- ohjata veehinna tõusu;
- vältida teenuse kvaliteedi langust.

2023. aasta teisel poolel hakati välja töötama **veeteenuse strateegia teekaarti**, milles tuleb kokku leppida

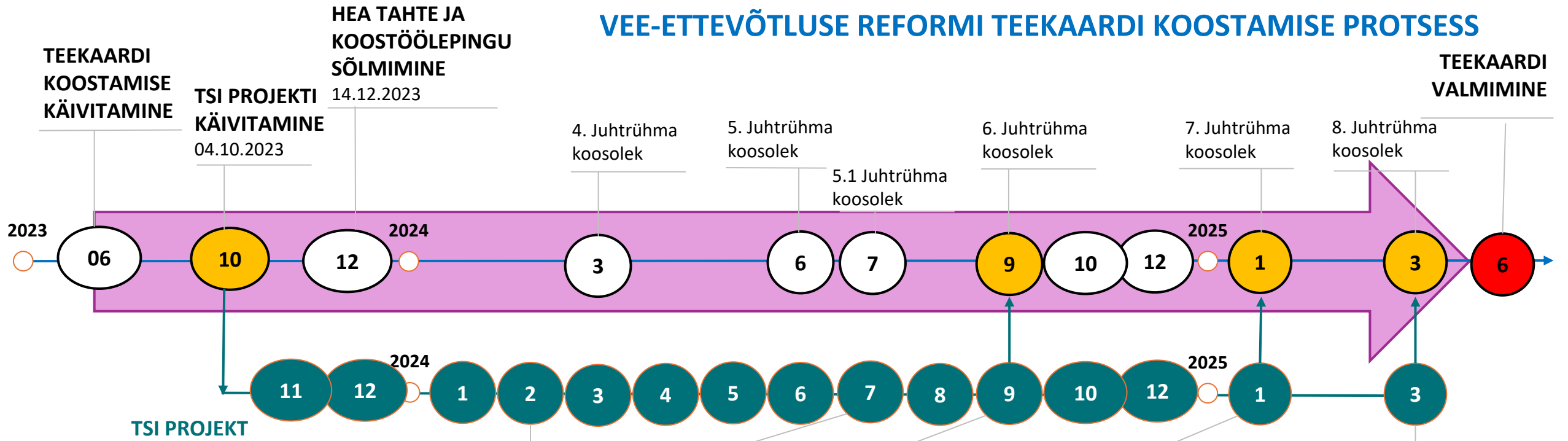
- sektorit toetav ja efektiivsust soosiv veehinna meetoodika,
- efektiivse vee-ettevõtluse indikaatorid
- leida toimiv jätkusuutliku vee-ettevõtte mudel Eestis.

2023. aasta juunis tööd laiapõhjaline veeteenuse **reformi juhtrühm**, mille ülesanne on toetada teekaardi valmimise elluviimist

Strateegilist teekaarti aitab koostada rahvusvahelise hankega leitud veereformi **konsultant**. Töid rahastatakse Euroopa Liidu tehnilise toe instrumendist (TSI).

Teekaart valmib 2025. aasta juunis

VEE-ETTEVÕTLUSE REFORMI TEEKAARDI KOOSTAMISE PROTSESS

REGIONAALSED FOORUMID, TÖÖSEMINARID, INTERVJUUD, AVALIKKUSE KAASAMINE

HINNAMETOODIKA MUUTMISE VAJADUSED

Hinnametoodika, mis võimaldaks koguda tariifist piisavalt raha asendusinvesteeringute tegemiseks, motiveeriks kvaliteetse teenuse tagamist ka väiksemates piirkondades ning vajadusel soosiks vee-ettevõtete liitumist, et täita minimaalsed tõhususe ja jätkusuutlikkuse kriteeriumid

VEE-ETTEVÕTETE VÕRDLUSANALÜÜSI MUDELITE VALMIMINE

Vee-ettevõtete võrdlussüsteem, mis võimaldab hinnata vee-ettevõtete tõhusust ja jätkusuutlikust, seada sektori tulemuseesmärke ning oleks vajadusel riigile ja ametkondadele suuniseks otsuste langetamisel (nt tegevuslubade väljastamisel, toetuste jagamisel, tariifimetoodika läbi premeerimisel vms).

JÄTKUSUUTLIKU VEESEKTORI STSENAARIUMITE VALMIMINE

Soovitused analüüsil põhineva vee-ettevõtete ulatuse (arvu) saavutamiseks, sealhulgas soovitused investeerimisvajaduste, innovatsiooni, digitaliseerimise ja suutlikkuse suurendamiseks. Vastavalt töö käigus kokkulepitavale piirhinnale selgub täiendavate rahastamisallikate (toetuste, sissemaksete jms) vajadus erinevate stsenaariumite korral.

2025+ VEEREFORM

Rahastanud Euroopa Liit

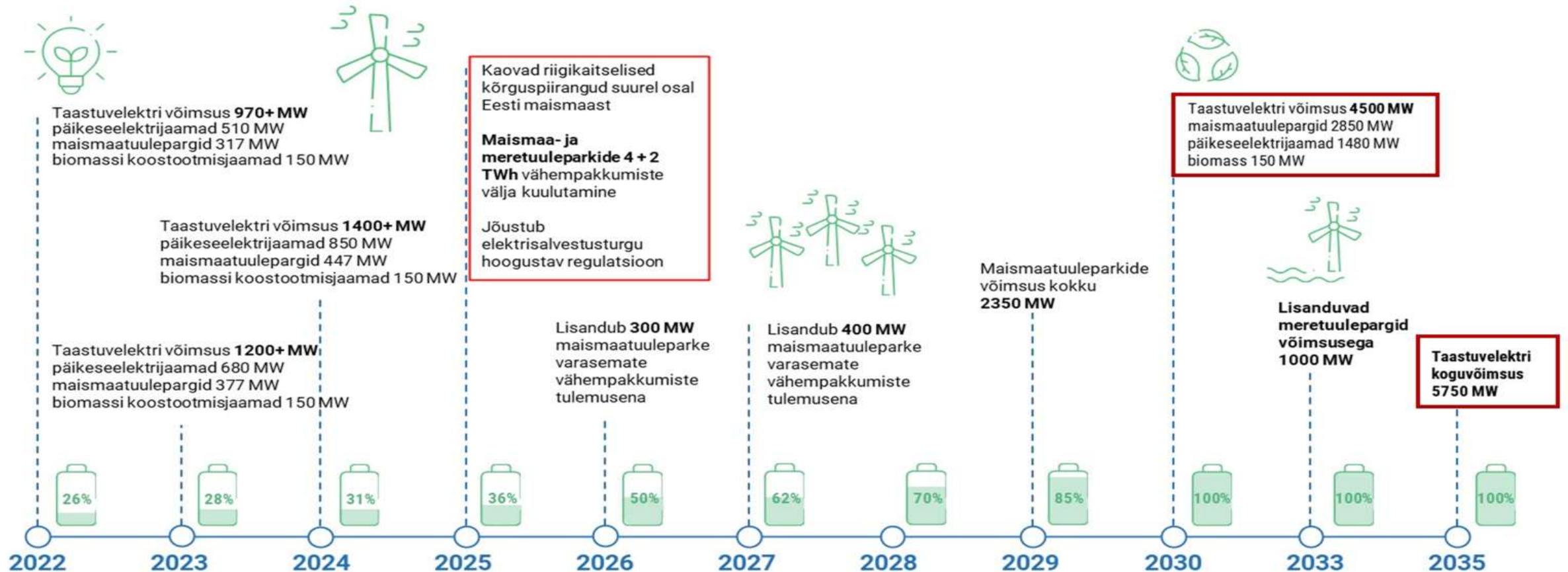
Eesti tuleviku heaks

Looduskaitse seaduse muutmine ja EL-i taastamismäärus

- Looduskaitse seaduse ja metsaseaduse muutmine kooskõlastamiseks 12.08.2024
 - Tagada 30% maismaa kaitse, praegu 28%
 - Võõrliikide tõrje kohustus maaomanikule
 - Lahtine KOVide roll võõrliikide tõrjumisel, kui maaomanik seda ei tee
 - Kohaliku kaitseala loomise, piirangute seadmise ja hüvitamise õigus KOVidele sarnaselt riigi kaitsealadele.
- EL-i looduse taastamise määrus
 - Sellel aastal jõustus EL taastamismäärus ning järgmise sammuna peavad kõik liikmesriigid koostama ja esitama EK-le oma taastamiskava hiljemalt 18.08.2026. Muuhulgas tuleb pöörata tähelepanu ka linnaökosüsteemidele. Eestis puudutab see 17 linna ja valda (Tallinn, Tartu, Pärnu, Kohtla-Järve, Narva, Haapsalu, Jõhvi, Keila, Maardu, Paide, Rakvere, Sillamäe, Viljandi, Võru linn ning Valga vald, Saue vald, Viimsi vald).
 - KLIM teeb riigi taastamiskava hiljemalt 18.08.2026, kaasab koostamisse omavalitsused.
 - Peamised eesmärgid:
 - Rohealade liigirikkus linnas ei vähene võrreldes 2024 aastaga
 - Alates 2031 rohealad kasvusuundumuses

Taastuvenergeetika

TAASTUVELEKTRI VÕIMSUSED

2. Kliimaministeeriumi ja allasutuste koolitused ja infopäevad kohalikele omavalitsustele

Taustinfo

- Eesmärk
 - Anda infot Kliimaministeeriumi ja allasutuste tegevuse kohta
 - Koolitada ja teavitada omavalitsuste töötajaid
- Plaanis on anda regulaarselt, lühidalt ja konkreetselt infot huvipakkuvates teemades

Infopäevade ja koolituste teemad

Jäätmed/Ringmajandus

- Tekstiilijäätmete kogumise ja käitlemise teemad
- Ehitusjäätmete kogumise ja käitlemise teemad
- Ehitus- ja lammutusjäätmete liigiti kogumine
- Ohtlikud jäätmed ja nende käitlemine
- Korduskasutuslahendused avalikel üritustel
- Jäätmereform
- Jäätmereformi valguses avalikud pakendipunktid
- Jäätmekäitlus teehooldusel
- Kalmistute jäätmekäitlus

Keskkonnaloal

- Keskkonnalubade kohta arvamuse andmine
- Eelhinnangute koostamine
- **Kliima ja energiakavad**
- Kliimaseaduse VTK kontekstis
- Energiaühistud
- Tuuleenergia mõju
- **Maapõu**
- Karjäärid ja maapõue teemad
- Maapõue järelevalve
- Arvamuse andmised keskkonnalubadele (karjäärid)

Metsandus

- Soovitused raielubade andmiseks
- Raielubade menetlemine
- Puude ohtlikkuse hindamine seoses raielubade menetlustega
- Metsateatiste väljastamine

Järelevalve

- Järelevalve menetlus
- Haldusmenetluse põhisammud
- Järelevalve praktilised näited
- Nõuded autoremonditöökodadele

Vesi

- Puhas joogivesi
- Vanemate hoonete reoveekäitlussüsteemid
- Biopuhastid ja imbväljakud
- Sademevee arendamine ja korraldus
- Kohtkäitlussüsteemide parendamine

Elurikkus

- Metsloomade ja koduloomade probleemid linnas
- Linnarebased ja nende probleemid
- Konnade rände ajal teedel hukkumise vähendamine

KOV arengu strateegiline planeerimine

- Arengustrateegia koostamine
- KOV organisatsiooni arendamine
- Ruumiplaneerimine ja haljastus
- Hariduse ja teadlikkuse tõstmine

Kommunikatsioon ja kaasamine

- Efektiivne keskkonnakommunikatsioon
- Kodanike teadlikkuse tõstmine keskkonnaalastes küsimustes
- Kommunikatsiooni kriisisituatsioonides
- Kaasamine ja osalusprotsesside juhtimine

Ruumiline planeerimine

- Linnade ja külade roheline infrastruktuur
- Ehitustegevuse keskkonnamõjude hindamine
- Kinnistute planeerimine

Keskkonnahoidlikud riigihanked

- Uute hangete tingimused (VTK valguses)

Müra

- Müra sihtväärtused, mõõtmine
- Uus õhukvaliteedi direktiiv
- Välisõhu ja müraga seotud load

Ehitus ja elukeskkond

- Uus hoonete energiatõhususe direktiiv
- Tänavaruumi giid
- Radoon

3. Rohereformi tegevuste rahastamine

KLIM ja KIKi arutelu: kuidas omavalitsusi paremini kaasata ja toetada ELi taotlusvoorudes osalemisel?

1. novembril 2024

Peamised probleemid, mida EL toetuste abil saaks kohalikes omavalitsustes lahendada

- Jäätmemajandus ja ringmajandus:** Ehitusjäätmete ringlussevõtt, jäätmete liigiti kogumise taristu arendamine ning ringmajanduse mudelite loomine.
- Elukeskkonna parandamine:** Linnakeskkonna rohestamine, elurikkuse suurendamine ja kliimarisikide maandamine.
- Vesi ja veekogude seisund:** Suplusvee kvaliteedi tõstmine, üleujutuste vältimise tehnilised lahendused ja sadevee kasutamine.
- Energeetika:** Taastuvenergia projektide, näiteks energiaühistute loomine ja tänavavalgustuse uuendamine.
- Transport ja liikuvus:** Linnaruumi autokesksuse vähendamine ja säästlike liikumisviiside soodustamine.
- Teadlikkuse tõstmine:** Rohepöördega seotud valeinfo leviku vastu võitlemine ja kohalike elanike kaasamine kliimapoliitika kujundamisse.

Ettepanekud Kliimaministariumile (KLIM) ja Keskkonnainvesteeringute Keskusele (KIK), et aidata kohalikke omavalitsusi toetuste taotlemisel:

- Mentorluse ja eksperttuge pakkumine:** Luuakse mentorlussüsteem, et toetada KOV-e projektikirjutamisel ja -elluviimisel.
- Teabe koordineerimine:** Vaja on tsentraliseeritud ja koordineeritud info jagamist, et vähendada killustatud teabeprobleeme.
- Individuaalne nõustamine ja abi:** KLIM ja KIK võiksid pakkuda KOV-idele konsultante, kes aitavad projekti kitsaskohti kaardistada ning sobivat probleemi ja lahendust sõnastada.
- Projektikirjutajate võrgustiku loomine:** Abistada KOV-e professionaalsete projektikirjutajatega ühenduse loomisel ja projektimeeskondade kokkupanemisel.
- Koolitused ja infopäevad:** Korraldada koolitusi, mis aitavad kohalikel omavalitsustel tõsta teadlikkust projektikirjutamisest ja rahastuse saamise võimalustest.
- Keelebarjääri ületamine:** Pakkuda abi taotluste tõlkimisel ja rahvusvahelises suhtluses.
- Kogemuste vahetamine:** Korraldada õppereise ja konverentse, et KOV-id saaksid õppida teiste riikide parimatest praktikatest.
- Infokanalite loomine:** Luua spetsiaalsed e-postiloendid ja muud infoedastussüsteemid, et rahastuse teave jõuaks otse vastutavate isikuteni.

Kohalike energia- ja kliimakavade koostamine ning linnade elurikkuse suurendamine (Avatud)

- Taotlusvoorude eelarved
 - KEKKide koostamiseks ja rakendamiseks 3 253 335 eurot
 - Suuremate linnade elurikkuse parendamiseks 1 275 000 eurot
- Hetkeseis
 - 2 projekti rahastatud
 - 2 projekti hindamisel
 - 5 projekti sisestamises

- Taotlema oodatakse
 - kohalik omavalitsus ja omavalitsusliit;
 - kohaliku omavalitsuse asutus või selle hallatav asutus;
 - maakondlik arendusorganisatsioon*;
 - riigiasutus*.

*KEKK koostamiseks, muu arengudokumendi või maakonna arengustrateegia täiendamiseks kliimamuutuste leevendamise ja kliimamuutustega kohanemise osas koos avalikkuse kaasamise ja teavitamisega ning linna rohestamiskava koostamiseks, muu arengudokumendi või maakonna arengustrateegia täiendamiseks, arvestades rohestamiskava eesmärkidega, koos avalikkuse kaasamise ja teavitamisega.

Lisaks KEKK ja rohestamiskava dokumentide koostamisele on võimalik taotleda

- **Linnalistesse ja väikelinnalistesse piirkondades soojussaare efekti leevendamisega seotud tegevusteks ja looduslähedaste lahenduste rajamiseks kliimarisikide maandamiseks.**
 - Väikelinnalised ja linnalised piirkonnad on loetletud siin: https://www.stat.ee/sites/default/files/2022-05/Asustuspiirkond_1.pdf
- **Rohelise taristu rajamist vastavalt kohalikes kliima- ja energiakavades kavandatule.**
 - Linnades elurikkuse suurendamisega seotud projekte toetatakse ka olemasolevate arengudokumentide alusel kui neis on arvestatud rohestamiskava juhiseiga: https://kik.ee/sites/default/files/linna_rohestamiskava_juhis_0.pdf
 - Näiteks toetatakse rohealade ja sinialade rajamist ja laiendamist. Avalikud rohealad võivad olla niidualad, põõsastikud, pargid, alleed. Soojussaare riski aitab leevendada kõrghaljastus. Avalikud sinialad on näiteks märgalad, loodusliku ilmega veekogud.
 - Looduslähedased lahendused on rohekatuste ja roheseinte rajamine olemasolevatele ja uutele ehitistele sademevee sidumiseks ning looduse hüvede toetamiseks. Samuti liigirikka heki istutamine müra- ja saastetõkkeks. Kliimarisike aitavad maandada ka vihmakardinad ja avalike joogiveekraanide paigaldamine.
 - Meetmest toetatavate tegevuste alla ei kuulu pinkide, valgustuse, mänguväljakute taristu jms paigaldamine.
- **Kliimateadlikkust tõstvate veebilehtede ja mobiilirakenduste tegemiseks või täiustamiseks, kliimateemaliste analüüside koostamiseks, koolituste ja seminaride korraldamiseks** kui nende vajalikkus tuleneb eelnimetatud arengudokumentidest.

Kombineeritud sademeveesüsteemid (Avatud)

Toetatavad tegevused

- tehnilikud sademeveemahutid äravoolu ühtlustamiseks
- vihmaaiad
- taimestiku kattega ribad teede ja autoparklate ümbrusesse ning muude madala veeläbilaskvusega kohtade ümber sademevee kogumiseks ning imbumise soodustamiseks
- vett läbilaskvate katendite kasutamine tehispindadel imbumise soodustamiseks
- viibekraavid või viibetiigid
- imbakraavid vee kinni pidamiseks ning imbumise soodustamiseks
- imbväljakud või imbkaevud
- tehismärgalad
- sademevee puhastamise rajatised
- lahkvoolne kanalisatsioon

Toetust võib taotleda

- vee-ettevõtja
- kohalik omavalitsus ja omavalitsusliit
- kohaliku omavalitsuse asutus või selle hallatav asutus
- maakondlik omavalitsusliit või arenduskeskus

Taotlusvooru eelarve on 25 080 000 eurot

- toetuse maksimaalne suurus ühe projekti kohta on 2 000 000 eurot, sealhulgas lahkvoolse sademeveekanaliseerimise ehitamiseks kuni 1500000 eurot
- toetuse osakaal sõltub kohaliku omavalitsuse üksusest ja on vastavalt määruse lisale 40–70 protsenti projekti abikõlblikest kuludest

Üleujutusohu ennetamine ja leevendamine (Avatud)

Toetust antakse järgmistele tegevustele:

- kaitsetammide (sh paisu või kaldakindlustuse sh ajutiste veetõkkeseinte soetamine) või kaitsevallide rajamine või eemaldamine
- olemasolevate kaitserajatiste rekonstrueerimine
- kraavide rekonstrueerimine määratud riskipiirkonnas olulise kahjuliku mõjuga üleujutuse liigi põhjustatavate kahjude leevendamiseks
- kuivendatud alade veerežiimi taastamine
- veekogude tervendamine (setete, taimestiku ja voolutakistuste eemaldamine vms)
- lammialade säilitamine ja taastamine, sh poollooduslike koosluste taastamine (nt lamminiitude võsast puhastamine)
- jõe sootide taasavamine
- muud ehituslikud tegevused, mis on vajalikud veevarustuse, kanalisatsiooni ja elektrisüsteemide kaitseks.
- ehituslikest tegevustest toetatakse selliseid sobivaid lahendusi, mille mõju piirkonnas on suurim võrreldes investeeringu maksumusega.

Toetust võib taotleda

- kohaliku omavalitsuse üksus
- kohaliku omavalitsuse üksuste liit
- kohaliku omavalitsuse asutus või selle hallatav asutus
- maakondlik omavalitsusliit või arenduskeskus
- ehituslikeks tegevusteks, mis on vajalikud veevarustuse, kanalisatsiooni ja elektrisüsteemide kaitseks saavad taotleda toetust ka ühele või mitmele kohaliku omavalitsuse üksusele vähemalt 51% kuuluvad vee-ettevõtjad

Taotlusvooru eelarve on 3 602 557,00 eurot.

- Toetuse maksimaalne osakaal on 70% abikõlblikest kuludest ning projekti omafinantseeringu minimaalne osakaal on 30% abikõlblikest kuludest.

Ringmajanduspõhised tootmis- ja tarbimismudelid (avaneb 16. detsembril)

- Eesmärk
 - Ringmajanduse tootmis- ja tarbimismudelite rakendamine ning ettevõtetes tööstussümbioosi lahenduste kasutuselevõtt.
 - Toetuse andmise tulemusel on Eestis rohkem ringmajanduse põhimõtteid arvestavaid ettevõtteid ning suurenenud vabatahtlike keskkonnakorralduse lahendusi rakendavate ettevõtete arv.
- Toetus
 - 10000-200000
 - Kaasrahastamine 47,93%
- Toetatavad tegevused
 - Tööstussümbioosi lahenduste rakendamine
 - Ringmajanduse ärimudelite rakendamine

Keskkonna- ja kliimaprojekte toetav üleeuroopaline LIFE programm (Avanemas)

- Eesmärgid
 - aidata kaasa ressursitõhusa, vähese CO₂-heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimelise majanduse saavutamisele
 - aidata kaasa keskkonna kaitsmisele ja keskkonna kvaliteedi parandamisele
 - aidata kaasa bioloogilise mitmekesisuse vähendamise peatamisele ja ümberpööramisele, sh Natura 2000 võrgustiku toetamisele ning ökosüsteemide seisukorra halvenemise vastu võitlemisele
 - tõhustada liidu keskkonna- ja kliimapoliitika ning vastavate õigusaktide väljatöötamist ja elluviimist
 - toetada keskkonna- ja kliimavaldkonna paremat juhtimist kõikidel tasanditel, samuti kodanikuühiskonna, vabaühenduste ja kohalike osalejate suuremat kaasamist
- Prioriteetsed valdkonnad
 - Loodus ja bioloogiline mitmekesisus
 - Ringmajandus ja elukvaliteet
 - Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine
 - Puhtale energiale üleminek
- Kaasrahastamine
 - 5-40%
 - Kaasrahastamise taotlusvoor

Jäätmete liigiti kogumise taristu arendamine (Planeerimisel)

- Eesmärk
 - Suurendada teise toorme kasutamist jäätmete liigiti kogumise tõhustamise kaudu aitamaks kaasa jäätmete põletamise ja ladestamise vähendamisele ning riigile seatud jäätmete ringlussevõtu sihtarvude saavutamisele
 - Toetus
 - 50000-2000000
 - Kaasrahastamine 40-70%
 - Kavandatud 2025 I pa
- Toetatakse
 - Liigiti kogumise vahendite soetamist
 - Kogumisringide läbiviimiseks vajalike vahendite ja sõidukite soetamist
 - Avalike kogumispunktide rajamist ja täiendamist
 - Jäätmejaamade rajamist, rekonstrueerimist ja jäätmejaamas biojäätmete käitlusvõimekuse loomist
 - Digitaalseid ja nutikaid lahendusi, mis toetavad jäätmete liigiti kogumist
 - Toetust ei anta selliste vahendite soetamiseks, mis on mõeldud vaid segaolmejäätmete kogumiseks

Jäätmetekke ja pakendi vähendamine (Planeerimisel)

- Eesmärk
 - Toetuse andmise tulemusel on vähendatud ja välditud jäätmeteket ja pakendamist ning suurendatud korduskasutust
- Toetus
 - 5000-3000000
 - Kaasrahastamine 47,93%
- Toetatavad tegevused on projektid, mis aitavad:
 - Vähendavad ja väldivad toidujäätmete teket
 - Parandavad pakendite ringlussevõetavust ja ringlussevõetud materjalide kasutamist pakendites
 - Loovad ja laiendavad korduskasutuspakendite kasutamist

4. Muud teemad

Rohereformi mõõdikud

- Rohereformi tegevusplaani on 3 üldist eesmärki.
- Tegevusplan keskendub tegevustele 10 valdkonnas.
- Tegevusplani 10 valdkonda jagunevad 52 tegevussuunaks.
- Rohereformi mõõdikud peavad kirjeldama rohereformi keskkonna-, majandus- ja sotsiaalaspekte.
- Tegevusplani/rohereformi seire peab olema kooskõlas riigi muude strateegiliste dokumentide elluviimise seire ning riigieelarve koostamise protsessiga.
- Väljatöötatud mõõdikud peavad aitama kaasa tegevusplani tegevuste elluviimisele, võimaldades sisukalt hinnata eesmärkide poole liikumist.
- Riigikantselei 2022. aastal tellitud uuringus on esitatud rohepöörde kontekstiindikaatorid (seisundiindikaatorid), mis aitavad kirjeldada rohereformi kohalikul tasandil.

Energeetika	Energiatõhususe edendamine	energiamahukus, KgOE/EUR
	Taastuvelektri tootmine 100% tarbimise mahust 2030. aastaks	taastuvelektri osatähtsus elektri kogutarbimises (%)
	Soojuse ja jahutuse üleviimine taastuenergiaga	taastuenergia osakaal soojuse lõpptarbimises, %
	Elektri põhi- ja jaotusvõrkude suutlikkuse tõstmine	energiasõltuvusmäär (%)
	Taastuenergia salvestusturu käivitamine	
		elektri aasta keskmine lõpptarbija hind (alla Euroopa Liidu keskmise)
		energia kättesaadavus ja taskukohasus, 94/100-WEC meetodiga
	Keskkonnahoidlike energiakandjate tootmisvõimekuse ja tarbimise edendamine	taastuenergia osakaal energia lõpptarbimises (%)

Õiglase ülemineku	Ida-Virumaa õiglase ülemineku kava rakendamine majanduse ja tööjõu kontekstis	pärast programmist lahkumist tööle läinud, sh füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsema asunud osalejad	
		energia/transpordivaesuses leibkondade arv	
		taastatud maa, mida kasutatakse rohealade, sotsiaaleluruumide, majandusliku või muu kasutuse jaoks	
		Ida-Virumaa õiglase ülemineku kava rakendamine keskkonna ja sotsiaalse kaasatuse kontekstis	toote- või protsessiinnovatsiooni kasutusele võtvad VKEd
			osalejad, kes said lahkudes kvalifikatsiooni
	Eesti siseste piirkondlike ja sektoripõhiste erisuste käsitlemine rohereformis	Energiakulutuste osatähtsus kodumajapidamiste kogukuludes	

Kliimamuutused	Meetmete rakendamine, et tagada kohanemine kliimamuutusega	CO2 koguheidde (t-CO2-ekv)
		kuumalainete liigsurmade arv
		Climate-related economic losses, Eur/per capita (green-deal)
	Leevendamise 2030. ja 2050. aasta eesmärkide saavutamine	Kesk-õhutemp muutumine
		Ilmastikuekstremiteetide sagedus (vihmavalangud jms)
		kuuma- ja külmapäevade arv
		üleujutusohuga aladel elavate inimeste arv
		Uute vöörtiikide arv
		tööstuse KHG
		investeeringud üleujutuste kaitsesse

Ruumiloo- ja hooned	Hoonete energiatõhusaks rekonstrueerimine	elamute ja mitte-elamute energiatarve (tWh)
		hoonete sektori KHG, t-CO2ekv
	Elukaarepõhise lähenemise juurutamine ehitussektoris	eluruumide arv vähemalt C-energiatõhususklassiga hoonetes
	Ehituse valdkonna digitaliseerimine	
	Kestliku arengu põhimõtetest lähtuv ruumiloo	elukeskkonnaga rahulolu (%)
		"Rohealade kättesaadavus, % elanikest"

Elurikkus-ja- maakasutus	<u>Keskkonna-ja-kliimaeesmärkidega arvestava-maakasutuse-ja-planeerimise-toetamine-ning-elupaikade-taastamine</u>	soodsas-seisus-liigid-(%)
		soodsas-seisus-elupaigad-(%)
		Ökosüsteemide-taastamise-määr
		Rohevõrgustiku-seisund
		"Vähemalt-heas-koondseisundis"-olevate-pinnaveekogumite-osatähtsus,-%
		Marine-waters-affected-by-eutrophication,-SDG-indicator
		"Kaitstavate-alade-osatähtsus-maismaaterritooriumis,-%"
		Drought-impact-on-ecosystems,-SDG-indicator
		rangelt-kaitstava-metsamaa-osatähtsus
		Maakasutussektori-süsiniku-sidumine
		Metsade-uuendamise-osakaal-uuendusraiate-mahust,-% ²
	<u>Muldade-hea-seisundi-kaitse-ja-selle-taastamine</u>	

Liikuvus-ja- transport	<u>Keskkonnahoidliku-ühistranspordi-edendamine</u>	Ühissõidukiga,-jalgrattaga-ja-jalgsi-töökäijate-osatähtsus,-%
		Ühistransporditeenuse-maht
		Ühistranspordikasutajate-arv
		Ühistranspordi-kättesaadavus
	<u>Ohutu-ja-rohereformi-toetava-tänavakeskkonna-kujundamine</u>	Uute-esmaselt-registreeritud-sõiduautode-keskmine-CO2-näit-g/km
	<u>Keskkonnahoidliku-liikuvuse-soodustamine-ja-vastava-taristu-edendamine</u>	nullheitega-sõidukite-osakaal-esmaselt-registreeritud-sõiduautodest-(nii-ueedkui-kasutatud)
	<u>Energiatõhusa-ja-vähese-heitega-sõidukipargi-kujundamine</u>	"Kasvuhoonegaasid-transportisektorist,-tuhat-tonni-CO2-ekvivalenti"
		zero-emission-vehicles,-%-registered
	<u>Innovatiivse-ja-keskkonnahoidliku-mere-ja-lennutranspordi-arendamine</u>	

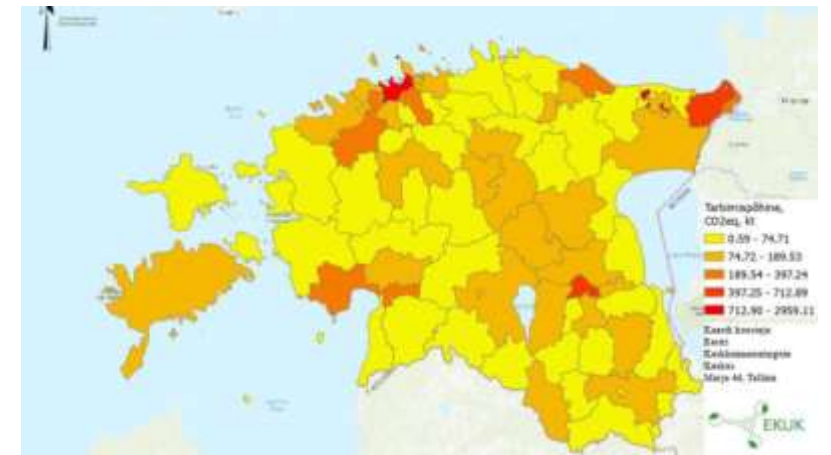
Kestlik- toidusüsteem		
	<u>Põllumajanduse-keskkonnamõju-vähendamine</u>	mahepõllumajandustoodangu-osakaal-kogu-toodangust,-%
		mahepõllumajandusmaa-osakaal-(%)
		põllumajanduse-KHG-CO2-ekv
	<u>ligipääs-tervislikule-ja-kestlikult-toodetud-toidule</u>	
	<u>Toiduainetööstuse-ja-põllumajandustootjate-investeeringute-toetamine</u>	Toidujätmed ² -ja-toidukadu,-kg/in-kohta
	<u>Tarbijate-ja-toidukäitlejate-teadlikkuse-suurendamine</u>	pestitsiidi-jäägid-toidus,-piirnormide-ületuste-arv
	<u>Antimikroobikumide-kasutamise-vähendamine-ning-loomatervise-ja-heaolu-parandamine</u>	antibiootikumide-kasutamise-määr-mg/PCU
<u>Põllumajandus-ja-toidusektori-digiülemineku-toetamine</u>		

Rohemajandus		
	<u>TAI-tegevuse-sidumine-rohereformi-prioriteetidega-ning-teadusasutuste-ja-ettevõtete-koostöö-arendamine</u>	keskkonnakaupade-ja-teenuste-sektori-lisandväärtus-(EUR)
	<u>Rohereformi-vajadustele-vastav-haridus-ja-oskused</u>	keskkonnajuhtimissüsteemide-rakendamine-(EMAS,-ISO)
	<u>Kohapeal-arendatud-rohetehnoloogiate-edendamine</u>	"Ökoinnovatsiooni-indeksi-osatähtsus-EL-i-keskmises,-%"
	<u>Roheinvesteeringuid-toetava-raamistiku-loomine</u>	Green-bond-issuance,-%,-SDG-indicator
		Tööstussektori-KHG
	<u>Koostöövõimaluste-loomine-Eesti-ettevõtetele-ja-tegevuste-skaleerimine</u>	
	<u>Ettevõtete-toetamine-rohereformi-elluviimisel</u>	Ettevõtlustoetused/kliimainvesteeringud?
	<u>Kõrge-potentsiaaliga-biomajanduse-arendamine</u>	TA-investeeringud-biomajanduses
		ressursitootlikkus-{euro/kg}
<u>Rohereformi-elluviimiseks-vajalike-ressurssidega-kindlustatus-ja-võimalikud-perspektiivid-varustuskindluse-tagamiseks</u>		

Ringmajandus- ja jäätmed	Ringmajanduse riikliku koordineerimise edendamine	olmejäätmete ringlussevõtt (%)
	Jäätme käitluse korraldamine vastavalt ELi tasemel seatud eesmärkidele	korduvkasutatava pakendi osakaal (%)
		jäätmete ke, tonn/in kohta (ja sama näidik v.a põlevkivi)
		ringleva materjali määr (%)
		biojäätmete kogumine ja ringlussevõtt
	Ringsete lahenduste kasutuselevõtu arendamine ettevõtetes	jäätmesektori KHG
	Uute ja innovaatiliste ringsete ärimudelite toetamine	Raw material consumption, tonne/capita

Riigivalitsemine		
	Avaliku sektori keskkonna- ja kasvuhooonegaaside jalajälje vähendamine	Riigiasutuste summaarne keskkonna- ja kasvuhooonegaaside jalajalg (CO2 t-ekv ja muud keskkonnanäitajad)
	Väärtus- ja koostöö põhiste riigihangete osakaalu suurendamine	Keskonnahoidlike riigihangete osakaal (%)
	Riigi eelarve-, finants- ja maksupoliitika kooskõla rohereformi eesmärkidega	environmental tax revenues, % of total tax
	Kohalike omavalitsuste tegevuste panustamine rohereformi eesmärkide saavutamisse	KEKK-KOVdes
	Keskonnateadlike otsuste vastuvõtmist toetavate andmete kättesaadavuse tagamine avaandmetena ning masintöödeldavalt	
	Rohe- ja digilahenduste suurema ühisloomine	
	Riigi IKT sektori kestlikkuse suurendamine	digiriigi keskkonna- ja kliimajalg
	Eesti positiivse rohepoliitilise kuvandi ja tõsiseltvõetavuse arendamine rahvusvahelises suhtluses	
	Riigi hoonestatud kinnisvara arendamine ja haldamine rohereformi eesmärkidest lähtuvalt	
	Rohepoliitika elluviimise korraldamise ja kommunikatsiooni järjepidevus ning mõõdetavus	

Uus KHG inventuur omavalitsuste kaupa

- Sisend KOVide KEKKide jaoks KHG inventuurist, et saada baasalus KEKKide koostamiseks, et vältida olukorda, kus riiklik ja KOVi inventuur näitavad erinevaid tulemusi.
- Seni omavalitsustel vabad käed KHG andmete hankimisel.
- Hoonete sektor ei paista välja, kas on võimalik välja tuua täpsemalt alamsektoreid?
- Vaja saada andmeid ka KOVide käest, tegevuste osas, mida nad KHG vähendamiseks rakendanud on.
- Soojamajanduse ja elektritarbimise eristamine energiamajanduse andmete osas
- Kohtkütte andmete osas kaart või exeli andmed omavalitsustele kättesaadavaks teha.
- Sisendandmete ja eelduste kohta teha ka info kättesaadavaks, olulisemad hetkel toodud.
- Metsandus KOVi tasandil ka välja tuua, sest metsad ju seovad. Praegu LULUCF sektori arvutust EKUK ei tee, eeldab SMI andmete kättesaamist lokaalsel tasandil. Seni on see jäänud teemast kõrvale. Küsimus üleval, kui palju KOV saab maakasutuse või metsanduse muutust mõjutada. Praegu ebaselge, kuidas sidumist üldse lokaliseerida. Samas seda oleks vaja ja KOV saaks seda sektorit ka mõjutada.
- Uue aruande koostamisel, kutsuda KEKKide konsultandid ja omavalitsuste esindajad juurde, et saada uue lähteülesande jaoks paremat sisendit.
- Võrgukaod, kas ja kuidas need on arvestatud KHG arvutustes, praegu tarbimise andmed arvutuste aluseks.
- Hajusheite all on mainitud õli ja gaasi edasikande hajumine, elektri kohta hetkel pole seda mainitud.

Kokkuvõte